

BERNAT CAPÓ, PERIODISTA

José María Perea Soto

 L 29 DE GENER LI VAIG DIRA JOAN BORJA: “PENSE QUE no sóc la persona per a la cloenda d’unes Jornades del nivell previst. Compteu amb la meua presència perquè no puc negar-me a una iniciativa de la Universitat d’Alacant, i menys encara si ateny el Bernat, home de trajectòria cívica exemplar. Ens veurem a Benissa, el 31 de març”. Conte això per curar-me en

salut. Les veus que m’han precedit en aquestes Jornades els han acostat a l’obra de Bernat Capó, a les seues fonts literàries, al que representa en el marc de les lletres valencianes contemporànies, al model lingüístic i al parlar de la seua comarca, al Capó viatger i al Capó memorialista. El professor Jordi Sebastià, fa una estona, ha parlat de literatura i periodisme en l’obra de Bernat Capó. Quina aportació puc afegir ara?

Bernat Capó és la signatura més veterana del diari *Información*, i potser de tota la premsa valenciana. Cap al 1950, quan, amb poc més de 20 anys d’edat, abandona els estudis de Dret en la Universitat de València, inicia la presència periodística en els dos diaris que Prensa del Movimiento tenia al cap i casal: *Levante* (matutí) i *Jornada* (un vespertí que va dirigir molts anys José Barberá, el pare de Rita, l’actual alcaldessa de la ciutat de València).

El servei militar a Palma de Mallorca li permet col·laborar en el diari *Baleares*. I quan l’acaba, s’incorpora com a empleat en l’empresa de transport de viatgers La Unión de Benissa, i es trasllada a la ciutat d’Alacant. És en aqueix moment, el 1956, quan entra a formar part de la plantilla de col·laboradors fixos d’*Información*, en la qual avui continua.

Dues pinzellades sobre aquells moments. A l'abril de 1956 s'instal·lava el telèfon en 68 municipis de la província, però uns altres 68 vivien encara sense comunicació telefònica. A pesar que Eusebi Sempere exposava, al juliol del 56, a París, i que Errol Flynn i Vittorio de Sica rodaven per aquestes terres, es destacava en les pàgines de *Información* la realització de curssets prematrimonials en diferents localitats. S'inaugurava a Alacant el primer hospital del Instituto Nacional de Previsió, del Seguro de Enfermedad —com era conegut—, la Residència “20 de Noviembre” (la data de la mort de José Antonio Primo de Rivera i ara també la de Francisco Franco), avui Hospital General Universitari. A la Marina Alta, Pedreguer era pionera a obrir un Centre d'Higiene Rural i la Casa del Metge. Elx obria la primera Oficina de Turisme, al costat del Parc Municipal, i Alfonso Paso guanyava, amb la seua obra *Los Pobrecitos*, el premi Carlos Arniches de teatre. Fins a l'any següent no actuaria per primera vegada davant els tribunals una advocada, Dolores Vidal, ni es realitzarien les primeres proves d'emissió per part de Televisión Española, encara que —Bernat n'és testimoni—, ja hi havia qui en zones elevades entre Dénia i Calp captava el senyal de les emissions italianes o franceses.

En aqueix context social i en un mitjà com la pràctica totalitat dels de llavors, d'obediència o submissió quasi sempre incondicional als sacrosants principis dels guanyadors —“de los vencedores de la Cruzada”—, va obrint-se pas Bernat Capó, tant amb les seues col·laboracions esporàdiques com amb un treball més regular i professional: el de corresponsal de l'agència de notícies EFE i de Radio Nacional de España. Assentat al seu poble, la seua Benissa natal, compagina durant un temps la dedicació als negocis amb la notícia més immediata, fins que decideix lliurar-se de ple a les tasques literàries sense abandonar les col·laboracions periodístiques. Funda i dirigeix *El Poble*, periòdic comarcal de la Marina Alta. Col·labora en noves iniciatives, com *Noticias al Día* (València) o el setmanari *Qué y Donde*, de València, on fa de redactor; col·labora, així mateix, en *Gaceta Literaria* i *El Español*, tots dos editats a Madrid, i en *Primera Pàgina*, un diari on jo vaig iniciar la marxa professional el 1969, amb Juan José Pérez Benlloch com a director. En aquell moment —en aquell diari, del qual vaig ser redactor en cap durant mig any—, conec més directament el treball periodístic de Bernat Capó, del qual ja tenia referències prèvies a través del mestre de tots en aquell temps i aquell país, el benvolgut Vicent Ventura. Capó va ser un dels socis fundadors de *Diario de Valencia*, del qual seria col·laborador habitual i membre del Consell d'Administració. Posteriorment col·laboraria en *Mediterráneo* i *El Temps*, per citar també publicacions encara vives.

La seua vocació periodística lligada a Benissa té un punt d'arrencada en una publicació que no apareix ni en les biografies de Bernat ni en la solapa de cap de les seues obres. Em referisc a *El Garbell*, una publicació satírica de la qual s'editaven un centenar d'exemplars, elaborats en una multicopista de la Facultat —d'aquelles que la Brigada Político Social qualificava de *vietnamitas*. *El Garbell* —ho conta el mateix Capó en *Benissa, crónica de un pueblo*— “va constituir un esdeveniment sense precedents. La gent esperava amb veritable ansietat, cada setmana, l'aparició de la *gacetilla* que tan fidelment reflectia l'esdevenir benissenc. L'èxit cal atribuir-lo, sens dubte, al contingut, basat en la crítica burleta que satiritzava fets i comportaments que, oferits veladament, incitaven el lector a cercar el punt de confluència entre la notícia i el personatge”. Va ser una iniciativa que va sorgir de la reunió a València d'estudiants, soldats, i algun empleat, tots fills de Benissa. Estem parlant de 1951, de la trobada al costat de la nau de *La Unión* de Benissa, supose que la mateixa que jo vaig conèixer al costat de l'Estació ferroviària de València, on s'intercanviaven notícies del poble o les rebien d'un dels empleats de la línia de transport, Bautista Ivars, *Xalefa*.

Capó era l'editorialista de la publicació “amb més o menys encert però amb la millor de les voluntats”, confessaria més tard. Porte aquesta publicació, que tot just va complir 50 números, perquè Bernat la cita entre unes altres dues experiències editades a Benissa: *El Centinela*, una publicació que de la mà del capità Francisco de Asís Cabrera va dur les idees del liberalisme per la comarca en la primera dècada del segle xx; i la revista cultural *Venilla*, una història d'onze números entre novembre de 1963 i l'estiu de 1964.

Si *El Centinela* va dur el seu fundador a l'Ajuntament de Benissa durant un curt període de triomf electoral del liberalisme polític, puc pensar quantes d'aquestes iniciatives periodístiques de Bernat Capó el van dur a ser regidor i president de la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Benissa. És un tema interessant el dels periodistes en la política, experiència per la qual també vaig passar durant una dotzena d'anys... Però potser és aquesta una reflexió que mereix un altra felicitat trobada com aquesta. El debat entre objectivitat i neutralitat, plantejat per Poulantzas fa 40 anys i de nou tan d'actualitat a Espanya (en les relacions que s'estableixen entre el poder polític i el poder informatiu). El paper dels periodistes i dels mitjans de comunicació en la transició democràtica; o el canvi del periodista, que deixa de ser un intermediari entre la societat i la política per a esdevenir un suport transmissor d'aquesta última... Són temes que

segur que donarien, amb l'experiència de Bernat durant mig segle, per a un interessant debat.

Kapuscinski, en una conversa a Itàlia, el contingut de la qual ha estat arreplegat en una publicació que recomana (*Los cínicos no sirven para este oficio. Sobre el buen periodismo*. Editorial Anagrama), assenyala tres elements específics molt importants en l'ofici del periodista:

1. Una certa disposició a acceptar el sacrifici per una banda de nosaltres mateixos. Aquesta és una professió molt exigent amb la qual convivim les vint-i-quatre hores del dia. Estic segur que els articles que cada diumenge publica en *Información* sorgeixen d'una dedicació diària de Bernat Capó a la notícia, a l'actualitat, siga local, nacional, internacional, política o cultural.

2. El segon element, diu el periodista polonès recentment mort, és el constant aprofundiment en els nostres coneixements. En el periodisme, l'actualització i l'estudi constants són la *conditio sine qua non* i molt més en un món en canvi continu i dinàmic. Bernat Capó no hauria pogut mantenir-se actiu 50 anys en el periodisme d'aquesta terra si no haguera evolucionat amb la societat, anticipant-se quasi sempre als temps que estaven per arribar.

3. “Hi ha una tercera qualitat important per a la nostra professió i és la de no considerar-la com un mitjà per a fer-se ric”, conclou Kapuscinski. Bernat segur que ha escoltat moltes vegades les veus dels directors regatejant la valoració monetària de les seues col·laboracions. Ni amb mig segle d'activitat de col·laborador s'aconsegueix per un dels seus treballs una mica més que per a un menjar amb pocs amics o per a enriquir amb alguna obra la biblioteca familiar.

Un moment nou

Si és impossible viure el temps contemporani sense canviar i sense adaptar-se als canvis —llevat que un s'allunye tant d'aquesta professió que caiga en l'actitud inhumana del cinisme—, és necessari reflexionar sobre quin tipus de periodisme s'està assentant. I hi observem un món que té poc a veure amb la realitat, on els mitjans estan més interessats a competir entre ells que a reflectir el que succeeix. A Espanya ja hi ha nombrosos exemples de mitjans que observen més a la competència que a la realitat de la societat. Hi observem, així mateix, un món falsament informat. A més notícies, menys coneixement. És el que anomenem *model CNN* (veiem els resplendors de les bombes sobre Bagdad però n'ignorem les causes i les conseqüències mortals). Es tracta d'un model de què és

un bon exemple la proliferació dels mitjans gratuïts: tota la informació a l'abast de la mà i en molt pocs minuts, i amb la intervenció de pocs professionals. Una informació com el model econòmic de consum: d'usar i tirar, com el menjar ràpid. Un model en el qual no cap el bon periodisme, on a més de la descripció d'un esdeveniment teniu també l'explicació de per què ha succeït. El *why* que ha permès a la premsa escrita sobreviure a la competència que van suposar, al seu moment, la ràdio i la televisió com mitjans de comunicació de masses.

Aquests dies s'ha fet públic un estudi, realitzat al Regne Unit, França, Alemanya, Itàlia i Espanya, que estima que els europeus han duplicat en tot just dos anys el temps que dediquen a navegar per Internet, passant de 2 hores el 2003 a 4 hores per setmana el 2005. Estem lluny de les 14 hores per setmana dels Estats Units però, per primera vegada, el temps dedicat a navegar per Internet supera el de la lectura dels diaris i dominicals, que és de 3 hores per setmana.

Aquest estudi d'audiència arriba quan està viva la repercussió que ha tingut entre els professionals del periodisme l'anunci de Philip Meyer, autor de *The Vanishing Paper*, segons el qual 2043 serà l'últim any de la premsa escrita en Estats Units.

Vull recordar que en els anys seixanta del segle passat, amb la irrupció massiva de la televisió a les llars, es va plantejar també la desaparició imminent dels periòdics en paper. Recorde l'impacte que hi va tenir l'obra *Deu anys per a sobreviure. El diari de masses el 1980*, de Daniel Morgain, que es va publicar el 1971 a París. Un llibre on, més enllà de l'anàlisi del que estava succeïnt, plantejava fins i tot un pla d'acció amb el qual defensar-se els mitjans escrits de la competència creixent de la televisió. Un any després, també des de la capital francesa, va ser Jean L. Servan-Schreiber qui, en *El poder d'informar*, insistia en la mateixa idea però des de la consideració dels mitjans escrits com a “diplodocus inadaptats”. No era un debat nou perquè a Espanya s'havia publicat el 1968 *L'aula sense murs*, una recopilació de treballs de McLuhan i de Carpenter elaborats entre 1953 i 1959, que ja plantejaven els reptes que es derivarien de “la revolució de les comunicacions”, el pas de la impremta a l'electrònica. Curiosament, en data tan primerenca, Carpenter ja advocava per la complementarietat entre els diversos mitjans.

Bill Gates, davant la Societat Interamericana de Premsa, reunida fa pocs dies a Cartagena d'Índies, va considerar deu anys com el període en el qual es veuran els canvis dràstics que preveu. Hi prenia com a exemples els xics que avui tenen 14 anys: dins d'una dècada “tindran una forma de pensar diferent” perquè tots els aspectes socials —siguen educatius,

comercials, informatius o de diversió— estaran influïts pels avanços en Internet i en el món digital.

Crec que avui, com en un ahir que molts de vostés afortunadament no van conèixer, continuen vigents aquestes preguntes: estem els periodistes i les empreses periodístiques en un moment similar?; com es va plantejar llavors el debat per la supervivència?; serveixen a hores d'ara les estratègies adoptades llavors?; és l'amenaça *online* l'única?; és la premsa en Internet una alternativa excloent o complementària?; estem davant un canvi radical en la concepció de la informació i del paper dels periodistes?; o es tracta potser d'una simple acceptació i adaptació a les formes de comunicació que es deriven de les noves tecnologies?

Torne de nou a la cita del mestre del periodisme recentment mort per a destacar valors presents en la trajectòria de Bernat Capó:

NO HAY PERIODISMO POSIBLE AL MARGEN DE LA RELACION CON LOS OTROS SERES HUMANOS. “El verdadero periodismo —añade Kapuscinski— es intencional, a saber: aquel que se fija un objetivo y que intenta provocar algún tipo de cambio”. Por eso, sentencia “creo que para ejercer el periodismo, ante todo, hay que ser un buen hombre, o una buena mujer: buenos seres humanos”.

Bernat Capó, durant més de 50 anys, en moments polítics i socials molt difícils i distints, ha continuat sent fidel a la seua terra, la seua gent, la seua llengua, la seua cultura. Ho ha fet intencionalment, per la seua voluntat i amb l'objectiu de canviar la societat. Pense, per tant, que ha exercit el periodisme com un bon home, com un bon ésser humà a qui “nada ni nadie le ha sido ajeno”. És a dir, com un bon periodista.